

Tannlegenes

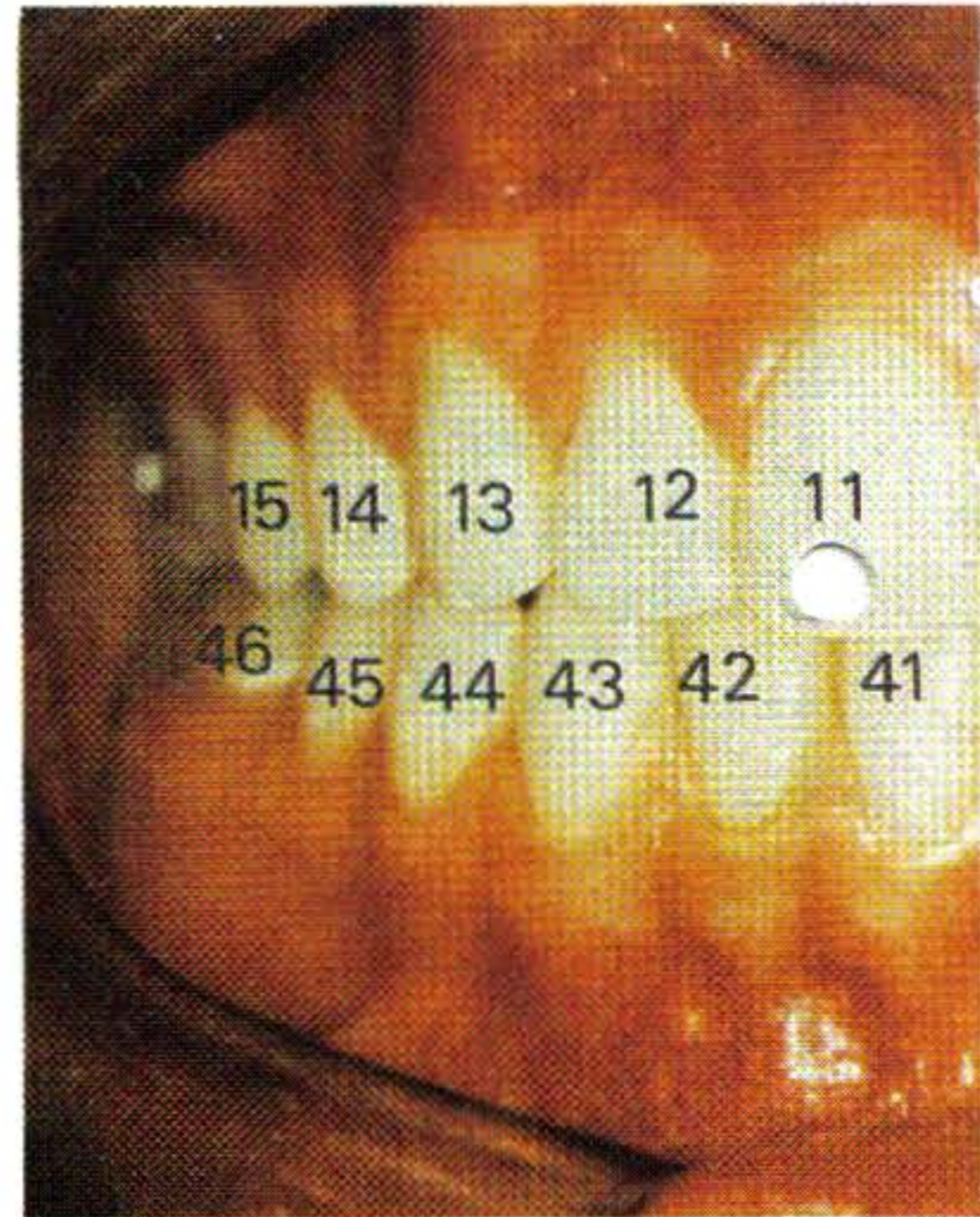
Av vitenskapelig assistent **Asbjørn Jokstad**

Mor kikker nervøst bort på skoletannlegen som sitter bøyd over 6 år gamle Even. Ubegripelige tall og ord blir monotont ramset opp: «...tre-seks-o-k-tre-fem-d-o...» Monologen avbrytes av den eldre kontorassistenten: «Mener du distalt på minus null-fem?» «Ja, unnskyld, d-o'-en er på syv-fem selvfølgelig...! Skrekk og gru! Minus! Hadde Even hull? Var det en fortann? Hvorfor snakker de så uforståelig? Hvorfor snakker de ikke norsk?»

Man kan undre seg om hvorfor tannlegene setter igang med mystiske besvergelsesstraks de skal undersøke tennene til andre mennesker. Det du imidlertid sitter og hører i tannlegestolen, er bare meddelelser om tilstanden i de ulike tennene. For en tannlege er det tungvint og upraktisk å si f.eks. «Jeg ser et lite hull på flaten som vender mot seksårsjekselen i underkjevens tolvårsjekselen på høyre side.» I stedet kan man si «Fire-syv-m» eller «Syv-minus-m.» For at tannhelsepersonell raskt, presist og entydig kan kommunisere med hverandre, brukes spesielle systemer for betegnelse av tennene.

Det finnes i litteraturen ca. 10 ulike systemer for betegnelse av tenner i bruk i dag. I Skandinavia har pluss-minus-systemet, eller mer presist:

Haderup's system, vært benyttet i mange år. Professor V. Haderup, en dansk anatomiker, utviklet systemet i begynnelsen av dette århundret. Den økte bruk av datamaskiner og økt internasjonal utveksling av odontologisk vitenskap gjorde det imidlertid etterhvert nødvendig med et standardisert system som var tilpasset EDB. Den Internasjonale Tannlegeforening, Federation Internationale Dentaire (FDI), vedtok derfor i begynnelsen av sytti-årene et system for tannbetegnelse som en ny internasjonal standard. Dette FDI-systemet ble raskt tatt i bruk ved de nordiske odontologiske lærestedene. Alt tannhelsepersonell utdannet i Norge de siste ti år er opplært i anvendelsen av FDI systemet. Haderup's system benyttes imidlertid fortsatt på mange tannlegekontorer.

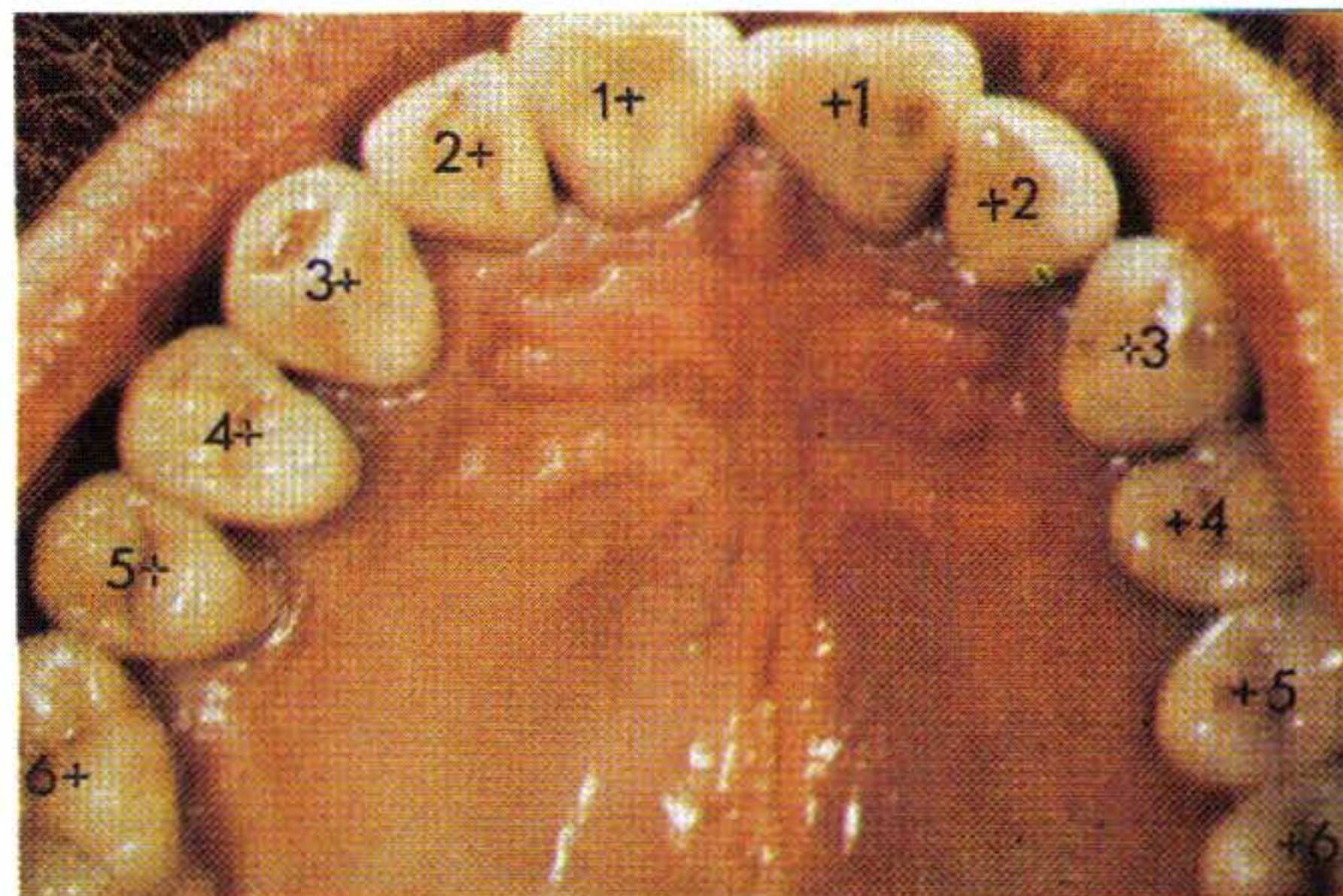

Tennenes betegnelse etter FDI-systemet

Vi ser inn på tennenes Labialflater (Flaten mot le

Prinsippene for FDI- og Haderupsystemene har mange fellestrekk, så det er relativt enkelt å lære begge systemene.

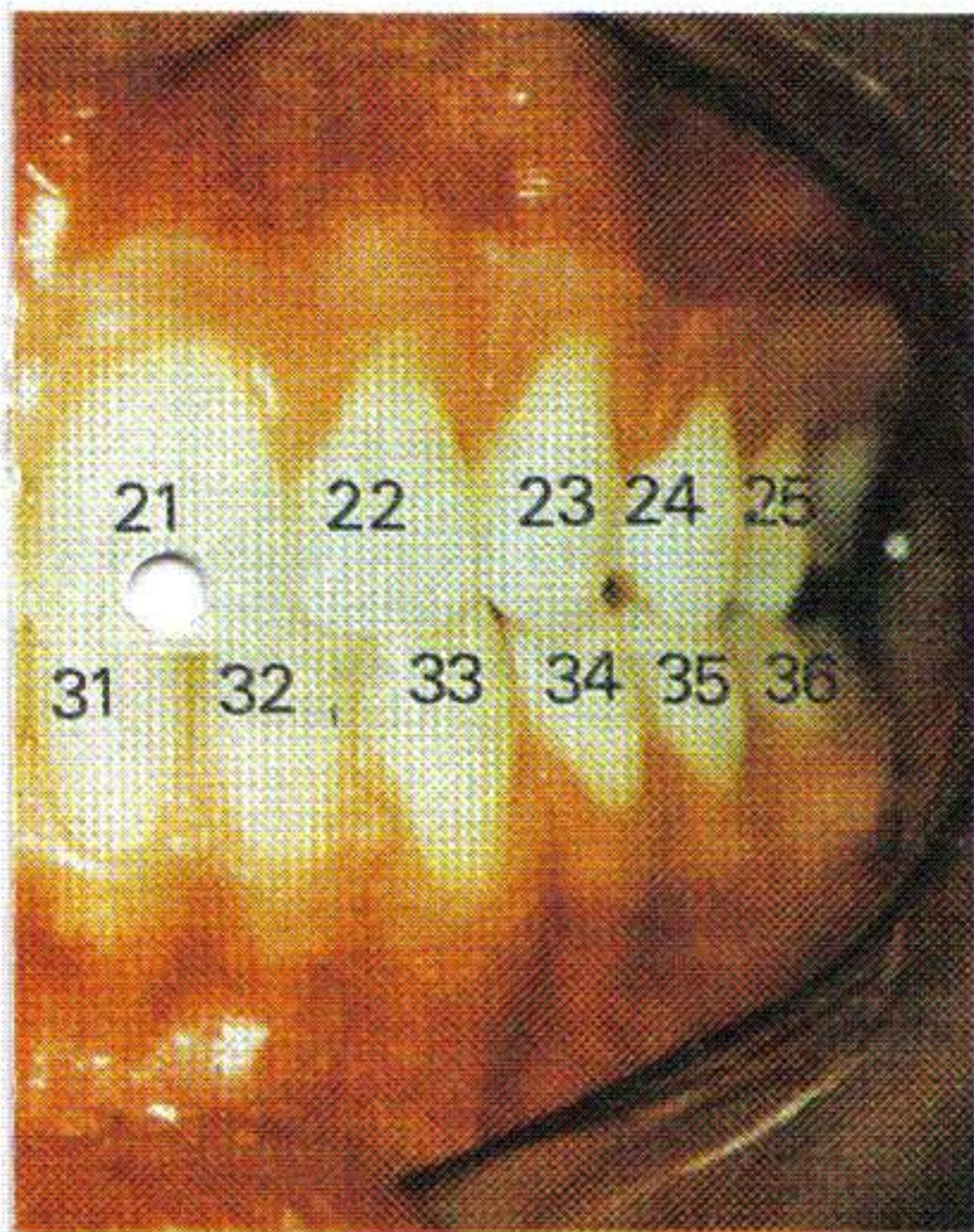
I det permanente tannsett har vi totalt 32 tenner. Det er 16 tenner i hver kjeve. Det er 8 tenner i hver kjevehalvdel – en såkalt kvadrant. I melketannsettet er det 20 tenner: 10 i hver kjeve, 5 i hver kvadrant. En mulig måte å betegne tennene på er å kalle f.eks. visdomstannen opp til høyre for tann nr. 1, tannen foran nr. 2 osv. til tann nr. 32. Dette systemet er faktisk i bruk mange steder i USA (The Universal System), men har aldri blitt benyttet i Skandinavia. Det er også mulig å nummerere alle tennene i en kjeve fra nr. 1 til nr. 16 og angi f.eks. + foran tallet for en overkjevetann og ÷ for en underkjevetann. En tredje mulighet er å nummerere tennene i hver kvadrant, f.eks. tann nr. 1 er fortannen og tann nr. 8 er visdomstannen. I både FDI-systemet og i Haderup-systemet benyttes dette prinsippet. Forskjellen på de to systemene ligger i måten å angi i hvilken kvadrant tannen er lokalisert.

Tennenes betegnelse etter Haderup's system

Vi ser inn på fortennenes Palatinalflater (Flaten mot ganen).

tallmagi

ppene).

FDI-systemet

Kvadrantene angis med tall fra 1 til 4. Pasientens overkjeve på høyre side er første kvadrant, overkjeve venstre side andre, underkjeve venstre side tredje og underkjeve høyre side fjerde kvadrant. Alle tenner angis med to tall; det første angir kvadranten, det siste tannens plassering i kvadranten. F.eks. er hjørnetannen i venstre overkjeve den tredje tannen (forfra) i kvadrant nummer 2. Tannen betegnes derfor som «to-tre» (ikke tann tjuetre). Tolvårsjekselen ned til høyre er den syvende tannen i kvadrant nummer 4. Tannen betegnes derfor som «fire-syv». (Fig. 1 – ikke alle tennene er påført nr.)

Haderup-systemet

De to kvadrantene i overkjeven angis med +, underkjevens med ÷. Når en tann er i en kvadrant på høyre side uttales tannens plassering i kvadranten først, deretter pluss dersom tannen er i overkjeven eller minus i underkjeven. Når tannen er i en kvadrant på venstre side uttales pluss/minus før

tannens nummerplassering i kvadranten. Første kinntann (premolar) opp til høyre er tann nr. 4 (forfra) i kvadranten. Korrekt benevnelse blir derfor «fire pluss». Seksårs-jekselen ned til venstre benevnes «minus seks». (Fig. 2.)

Melketenner

Systemene har ulike løsninger for å benevne melketenner. I FDI-systemet benyttes det opprinnelige nummeret på kvadranten pluss 4. En melketann, f.eks. opp til høyre, befinner seg i kvadrant 1 + 4, det vil si i 5 kvadrant. Første melkejekselen ned til høyre befinner seg i 8 kvadrant (4 + 4) og er tann nummer 4 (forfra). Korrekt benevnelse er derfor 84. I Haderup's system uttales tallet «null» før tannens nummer i tannrekken. F.eks. vil annen melkejekselen, den femte tann i rekken, ned til venstre betegnes som «syv fem» med FDI-systemet og som «minus null fem,» med Haderup's system.

Flatebetegnelse

For at tannlegen skal kunne observere f.eks. utviklingen av et kariesangrep, må det i pasientjournalen stå nøyaktig hvor i tannen hullet tidligere er registrert. Å snakke om tannens «forside» eller «bakside» blir for upresist og kan misforstås. De ulike delene av tannen må derfor ha entydige navn.

Som en slags internasjonal norm benyttes latinske navn av tannhelsepersonell over hele verden. Tannens form kan forenklet beskrives som fem mer eller mindre avrundete flater. Flatene som hyppigst blir reparert, er tyggeflaten, Okklusal-flaten, og flatene på tennene som står i kontakt med hverandre, Mesial- og Distal-flaten. Mer uvanlig er reparasjon av flatene som står ut mot kinnet (Buccal-flaten) eller ut mot leppene (Labial-flaten). Hos pasienter med dårlig munnhygiene kan det også oppstå hull på flater som vender inn mot tungen (Lingual-flaten) eller mot ganene (Palatal-flaten) (fig. 3). Når hullet er reparert, angis fyllingens lokalisasjon med navnet på den berørte flaten. En fylling, eller et kariesangrep, kan imidler-

tid ofte strekke seg over flere flater. Siden det er tungvint å si f.eks. «Mesial-Okklusal-Lingual-fylling» er det vanlig å bruke forkortelser på flatenes navn, i dette tilfellet «MOL». De vanligste reparasjoner er forårsaket av karies i tyggeflaten, fyllinger av type O, og/eller i den ene eller begge sideflatene, fyllinger av type MO, DO eller MOD. Ofte kan utstrekningen på store fyllinger være vanskeligere å benevne. En overplombert seksårs-jekselen i høyre overkjeve kan f.eks. ha betegnelsen «16 MODBP», mao. alle de fem flatene er plomberte.

Materialer

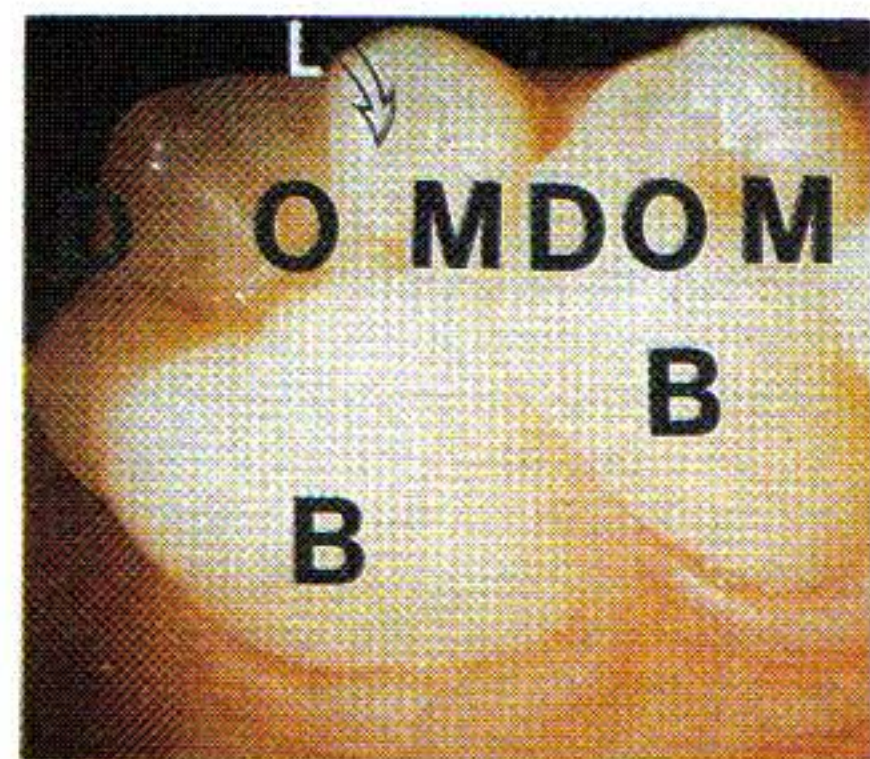
I pasientjournalen benyttes også ofte forkortelser på hvilken type fyllingsmaterialer som anvendes, eventuelt også produktets navn. De vanligste fyllingsmaterialene i dag er Amalgam, samt ulike tannfargede produkter i Kompositt eller Glassionomer-sement.

Eksempel

Når det på en tannlegeregning står spesifisert f.eks. 38MODL Am. & 14B Komp. & 440 Gl.ion Sum kr. 750,- vet du nå at dette betyr:

1. På tolvårsjekselen ned til høyre er lagt en amalgamfylling som dekker tyggeflaten, begge sideflatene og flaten mot tungen.
2. På første kinntann opp til høyre er lagt en tannfarget fylling i kompositt i flaten ut mot kinnet.
3. På første kinntann ned til høyre er lagt en tannfarget fylling i glassionomer-sement i tyggeflaten.

Odontologisk institutt for anatomi
Universitetet i Oslo, 0316 Oslo 3.

Flatebetegnelse

O = Okklusalflate (tyggeflate), B = Buccalflate (mot kinnet), L = Lingualflate (mot tungen), M = Mesialflate (mot midten), D = Distalflate (fra midten).